

**VYSOKÁ ŠKOLA BÁŇSKÁ – TECHNICKÁ UNIVERZITA OSTRAVA
EKONOMICKÁ FAKULTA**

KATEDRA ÚČETNICTVÍ

**Význam a tvorba opravných položek v účetnictví
The Importance and Creation of Adjustments in Accounting**

Student: Adam Repák

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Šárka Kryšková, Ph.D.

OSTRAVA 2011

VŠB - Technická univerzita Ostrava
Ekonomická fakulta
Katedra účetnictví

Zadání bakalářské práce

Student: **Adam Repák**
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: 6202R049 Účetnictví a daně
Specializace: 00 Účetnictví a daně
Téma: **Význam a tvorba opravných položek v účetnictví**
The Importance and Creation of Adjustments in Accounting

Zásady pro vypracování:

1. Úvod
 2. Vymezení opravných položek
 3. Opravné položky k pohledávkám z účetního a daňového hlediska
 4. Tvorba a účtování opravných položek ve vybrané účetní jednotce
 5. Závěr
- Seznam použité literatury
Seznam zkratk
Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce
Přílohy

Seznam doporučené odborné literatury:

BAŘINOVÁ, D.; VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky - právně - daňově - účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.
BRYCHTA, I.; MACHÁČEK, I.; DĚRGEL, M. *Daň z příjmů 2010*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 620 s. ISBN 978-80-7357-528-1.
RYNEŠ, P. *Podvojně účetnictví a účetní závěrka 2010*. 10. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 992 s. ISBN 978-80-7263-580-1.

Formální náležitosti a rozsah bakalářské práce stanoví pokyny pro vypracování zveřejněné na webových stránkách fakulty.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Šárka Kryšková, Ph.D.**

Datum zadání: 26.11.2010

Datum odevzdání: 11.05.2011

Ing. Jana Hakalová, Ph.D.
vedoucí katedry

prof. Dr. Ing. Dana Dluhošová
děkanka fakulty

Místopřísežně prohlašuji, že jsem celou bakalářskou práci, vypracoval samostatně a přílohu jsem samostatně vložil.

Datum odevzdání bakalářské práce: 10. 5. 2011

.....
Adam Repák

OBSAH

1.	Úvod	1
2.	Vymezení opravných položek v účetnictví	2
2.1.	Právní úprava z pohledu české legislativy	2
2.1.1.	Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví	2
2.1.2.	Vyhláška č. 500/2002 Sb.	2
2.1.3.	ČÚS č. 005 - Opravné položky	3
2.1.4.	ČÚS č. 019 - Náklady a výnosy	3
2.2.	Právní úprava z pohledu daňové legislativy	3
2.2.1.	Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů	3
2.3.	Vymezení základních pojmů	4
2.3.1.	Aktiva v účetnictví	4
2.3.2.	Zásada věrného a poctivého zobrazení skutečnosti a zásada opatrnosti	4
2.3.3.	Inventarizace	5
2.4.	Tvorba a účtování opravných položek	6
2.4.1.	Charakteristika opravných položek	6
2.4.2.	Základní pravidla tvorby opravných položek	7
2.4.3.	Účtování opravných položek	8
2.5.	Účetní opravné položky	8
2.5.1.	Opravné položky k dlouhodobému majetku	9
2.5.2.	Opravné položky k zásobám	11
2.5.3.	Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku	13
3.	Opravné položky k pohledávkám z účetního a daňového hlediska	14
3.1.	Pohledávky	14
3.2.	Odpis pohledávek	15
3.3.	Opravné položky k pohledávkám	17
3.3.1.	Účetní opravné položky k pohledávkám	17
3.3.2.	Zákonné opravné položky	17
3.3.2.1.	<i>Zákonné opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení</i>	<i>20</i>
3.3.2.2.	<i>Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31.12.1994</i>	<i>22</i>
3.3.2.3.	<i>OP k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě do 30 000 Kč</i>	<i>24</i>
4.	Tvorba a účtování opravných položek ve vybrané účetní jednotce	26
4.1.	Představení vybrané účetní jednotky	26
4.1.1.	Předmět podnikání	27
4.1.2.	Finanční situace podniku	28
4.2.	Tvorba opravných položek ve firmě Elspol, spol. s r.o.	30
4.2.1.	Analytická evidence k účtům opravných položek	32
4.2.2.	Analýza tvorby opravných položek	32
4.2.2.1.	<i>Rok 2007</i>	<i>33</i>
4.2.2.2.	<i>Rok 2008</i>	<i>37</i>
4.2.2.3.	<i>Rok 2009</i>	<i>37</i>
4.3.	Vnitropodnikové směrnice pro tvorbu opravných položek v Elspol, spol. s r.o.	42
5.	Závěr	44
	Seznam použité literatury	45
	Seznam zkratk	
	Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce	
	Příloha	

1. Úvod

Bakalářská práce se věnuje rozsáhlé problematice, která souvisí s tvorbou opravných položek. Opravné položky jsou účetním nástrojem, jehož základním úkolem je upravit ocenění určitého aktiva. A to v tom případě, kdy se zjistí, že tržní cena příslušného aktiva je nižší, než jeho účetní hodnota. Účetní jednotky se mohou setkat s účetními opravnými položkami a zákonnými opravnými položkami. Náklady vzniklé z titulu účetních opravných položek jsou daňově neúčinné a z daňového hlediska se jedná o připočitatelnou položku k výsledku hospodaření. Účetní opravné položky mohou zejména u velkých podniků představovat velmi významnou složku jejich provozních nákladů, z čehož vyplývá, že opravné položky mohou v tomto případě velmi výrazně ovlivnit účetní výsledek hospodaření. Z hlediska daně z příjmů je pro podniky výhodné tvořit zákonné opravné položky, protože jejich tvorba snižuje základ daně pro výpočet splatné daně z příjmů. Tvorba zákonných opravných položek je upravena zákonem o rezervách.

První pasáž teoretické části práce je věnována právním předpisům, které souvisejí s tvorbou opravných položek. Součástí této části je také vymezení pojmů, které úzce korespondují s problematikou tvorby opravných položek. Tyto pojmy jsou zde vysvětleny a definovány. Jelikož s tvorbou účetních a zákonných opravných položek k pohledávkám se účetní jednotky setkávají v mnohem větší míře, než s tvorbou účetních opravných položek k dlouhodobému majetku nebo k zásobám, tak je druhá pasáž teoretické části práce zaměřena na možnosti a způsoby tvorby opravných položek k pohledávkám.

Cílem této práce je provést analýzu tvorby opravných položek v účetní jednotce s následným návrhem vnitropodnikové směrnice pro tvorbu opravných položek.

Cíl práce se realizuje v praktické části, ve které je provedena analýza tvorby opravných položek za vybrané roky ve společnosti Elspol, spol. s r.o. Analýza tvorby opravných položek se taktéž zaměřuje na to, zda účetní jednotka dodržovala tvorbou účetních opravných položek zásadu věrného a poctivého zobrazení a zda účetní jednotka využívala možnosti tvorby zákonných opravných položek k pohledávkám v nejvyšší možné míře, povolené zákonem o rezervách.

Posledním úkolem této bakalářské práce je pro firmu Elspol, spol. s r.o. vytvoření návrhu vnitropodnikové směrnice pro tvorbu opravných položek. Cílem navržené vnitropodnikové směrnice je, aby byla v souladu s platnými právními předpisy a v co nejvyšší míře akceptovatelná pro Elspol, spol. s r.o.

2. Vymezení opravných položek v účetnictví

2.1. Právní úprava z pohledu české legislativy

2.1.1. Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

Zákon o účetnictví vymezuje pojem účetní jednotka a každá účetní jednotka má povinnost řídit se tímto zákonem a účtovat v soustavě podvojného účetnictví, tj. formou podvojných zápisů. V podvojném účetnictví se účtuje o stavu a pohybu obchodního majetku a závazků, vlastního kapitálu, o nákladech, výnosech a zisku nebo ztrátě.

Z tohoto tvrzení vyplývá, že opravné položky mohou být účtovány fyzickými či právníckými osobami, pro které platí povinnost vedení účetnictví. Výčet osob či organizačních složek státu, na které se vztahuje zákon o účetnictví je uveden v § 1 odst. 2 zákona o účetnictví.

Podle § 26 odst. 3 tohoto zákona se opravnými položkami vyjadřuje přechodné snížení hodnoty majetku.

Dále pod písmenem g) v § 4 odst. 8 tohoto zákona, je ustanovení o postupech tvorby a použití opravných položek. Jedná se o obecné ustanovení tohoto zákona a postupy při tvorbě a použití opravných položek jsou vymezeny ve vyhlášce č. 500/2002 Sb., Zákon o účetnictví má nejvyšší právní sílu ze všech ostatních níže uvedených právních předpisů.

2.1.2. Vyhláška č. 500/2002 Sb.

Touto vyhláškou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví. Jak už bylo nastíněno výše, vyhláška rozpracovává některá ustanovení zákona do podrobnější formy. V § 55 vyhlášky č. 500/2002 Sb. jsou definovány opravné položky konkrétněji. Jedná se o konkrétnější interpretaci k § 4 odst. 8 zákona o účetnictví. Paragraf 55 vyhlášky nám říká, že opravné položky se mohou tvořit pouze k účtům majetku v případech snížení ocenění majetku prokázaném na základě inventarizace majetku. V tomto paragrafu jsou samozřejmě obsaženy další zásady tvorby opravných položek, které jsou uvedeny v kapitolách 2.4.1., 2.4.2. a 2.4.3..

2.1.3. ČÚS č. 005 - Opravné položky

„Cílem tohoto standardu je stanovit podle zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „zákon“) a vyhlášky č. 500/2002 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, pro účetní jednotky, které jsou podnikateli účtujícími v soustavě podvojného účetnictví, ve znění pozdějších předpisů, základní postupy účtování o opravných položkách za účelem docílení souladu při používání účetních metod účetními jednotkami.“¹

Obsahem standardu je definice opravných položek a podmínky, za kterých je možno snížit hodnotu majetku. Dále vymezuje postupy při tvorbě a použití opravných položek, postup účtování při tvorbě a rozpuštění opravných položek u dlouhodobého majetku, zásob, krátkodobého finančního majetku a postup účtování při tvorbě a rozpuštění opravných položek u pohledávek.

2.1.4. ČÚS č. 019 - Náklady a výnosy

V tomto standardu je uveden postup účtování opravných položek na vrub či ve prospěch příslušných nákladových účtů. Cílem tohoto standardu je stanovit základní postupy při účtování nákladů a výnosů za účelem docílení souladu při používání účetních metod účetními jednotkami. Tento standard se týká účetních jednotek, které účtují v soustavě podvojného účetnictví.

2.2. Právní úprava z pohledu daňové legislativy

2.2.1. Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů

Tento zákon upravuje pro účely zjištění základu daně z příjmů způsob tvorby a výši rezerv a opravných položek, které jsou výdajem (nákladem) vynaloženým na dosažení, zajištění a udržení příjmů u poplatníků daně z příjmů. Zákon o daních z příjmů zařazuje opravné položky a rezervy mezi daňově uznatelné náklady, pokud splňují požadavky zákona o rezervách.

¹ Český účetní standard pro podnikatele č. 005.

Je zde uvedena například definice opravných položek v § 2 odst. 2 tohoto zákona. Paragraf 8 tohoto zákona se zabývá zákonnými opravnými položkami k pohledávkám.

Tvorba opravné položky může být daňově uznatelná (zákonná), anebo daňově neuznatelná (účetní). Tvorba opravných položek je daňově uznatelná jen tehdy, když se jedná o případy uvedené v tomto zákoně. Daňově uznatelné mohou být jen opravné položky k pohledávkám.

2.3. Vymezení základních pojmů

2.3.1. Aktiva v účetnictví

Finanční účetnictví se na aktiva dívá jako na vložené prostředky, které mají účetní jednotce přinést budoucí ekonomický prospěch, tedy zisk (tj. například majetek nebo peněžní prostředky). Snižuje-li se hodnota určitého aktiva, znamená to, že toto aktivum přinese pravděpodobně v budoucnosti menší majetkový prospěch. Do účetní jednotky přiteče menší objem peněžních prostředků, proto je nutné takovou skutečnost v účetnictví vyjádřit vytvořením opravných položek.

2.3.2. Zásada věrného a poctivého zobrazení skutečnosti a zásada opatrnosti

V účetnictví platí mnoho zásad. Tyto zásady představují soubor určitých pravidel, která jsou dodržována účetními jednotkami při vedení účetnictví a sestavování účetních výkazů. Vzhledem ke zvolenému tématu práce, budou zmíněny dvě zásady.

Podstatou zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti je vykázat v účetní závěrce reálné majetkové a finanční postavení účetní jednotky, které odpovídá skutečností, jenž nastaly v průběhu účetního období. Věrné zobrazení znamená, že obsah položek účetní závěrky odpovídá skutečnému stavu. Poctivé zobrazení znamená, že použité účetní metody vedou k dosažení věrnosti účetních výkazů. Tato zásada je považována za hlavní zásadu a je tedy nadřazená všem ostatním účetním zásadám.

V souvislosti s problematikou opravných položek je nutné se zmínit o další obecně uznávané účetní zásadě. Předmětem zásady opatrnosti je především vykazování

hospodářského výsledku a oceňování majetku a závazků. Zákon o účetnictví se věnuje zásadě opatrnosti v § 25 a § 26. „Zásada opatrnosti spočívá v tom, že „každý chytrý obchodník se dělá chudším, než ve skutečnosti opravdu je. V odborné účetní terminologii toto tvrzení znamená, že se v účetnictví vykazují a do výše zisku promítají všechny předpokládané a očekávané ztráty, rizika a znehodnocení majetku, i když ještě nenastaly a jejich výše není spolehlivě zjištělná. Na druhou stranu všechny zisky a zhodnocení majetku jsou promítány do účetnictví až po skutečné realizaci.“²

Pro zásadu opatrnosti obecně platí, že aktiva a výnosy se nesmějí nadhodnocovat, pasiva a náklady podhodnocovat. K realizaci zásady opatrnosti dochází především tvorbou rezerv, opravných položek a zvolenými principy oceňování. Výsledkem tohoto přístupu je vykazování „opatrnější“ výše zisku. Cílem zásady je tedy nepřenášet současná rizika do budoucnosti.

Z výše uvedeného tedy vyplývá, že v účetnictví musí být dodržena zásada opatrnosti, aby mohly být sestaveny účetní výkazy, ve kterých se odráží věrné a poctivé zobrazení skutečnosti.

2.3.3. Inventarizace

Problematika inventarizace je upravena v § 29 a § 30 zákona o účetnictví. Povinnost inventarizovat vyplývá z odst. 3, § 6 zákona o účetnictví. Postupy účtování inventarizačních rozdílů a ztrát upravuje ČÚS č. 007 - Inventarizační rozdíly a ztráty v rámci norem přirozených úbytků zásob.

Je důležité popsat inventarizaci, protože účetní jednotka může tvořit opravné položky, až po provedení inventarizace majetku a závazků. Pro laika by z této informace mohlo vyplnout, že o opravných položkách se dá účtovat jen k rozvahovému dni. Není tomu tak. Pokud provede účetní jednotka průběžnou inventarizaci a dojde k dočasnému snížení hodnoty majetku či pohledávek, může účtovat o opravných položkách i v průběhu účetního období.

²KOLEKTIV AUTORŮ. Podvojně účetnictví 2008. 8. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 572 s. ISBN 978-80-247-2573-4.

Zákon o účetnictví nám říká, že inventarizace slouží k ověření průkaznosti účetnictví. Při inventarizaci se zjišťuje, zda skutečný stav veškerého majetku a závazků odpovídá stavu majetku a závazků v účetnictví. Taktéž se zjišťuje, zda nejsou důvody pro účtování snížené hodnoty majetku, zejména účtováním o rezervách, opravných položkách nebo mimořádných odpisech majetku. Předmětem inventarizace v účetní jednotce jsou všechny složky aktiv a závazků. Účelem inventarizace je vypořádat se s případnými rozdíly mezi skutečným a účetním stavem aktiv a pasiv. Pokud dojde k rozdílu mezi skutečným a účetním stavem, je třeba účetní stav upravit. Jedná se tedy o zajištění věcné správnosti účetnictví. Inventarizace může ověřovat zůstatky rozvahových účtů, které mají hmotnou povahu (zásoby, dlouhodobý hmotný majetek), toto ověřování probíhá pomocí procesu, který se nazývá fyzická inventura. Dokladová inventura ověřuje stav rozvahových účtů nehmotného majetku (pohledávek, rezerv nebo dohadných účtů).

Periodická inventarizace se provádí k okamžiku sestavení účetní závěrky (rozvahový den).

Průběžná inventarizace se může provádět v průběhu celého účetního období. Možnost jejího provádění je podle § 29 zákona o účetnictví vyhrazena pouze pro inventarizaci zásob. Termín průběžné inventarizace si stanoví účetní jednotka sama.

2.4. Tvorba a účtování opravných položek

2.4.1. Charakteristika opravných položek

Opravné položky upravuje, v souladu se zákonem č. 563/1991 Sb., v návaznosti na vyhlášku č. 500/2002 Sb., ČÚS č. 005.

Opravnou položkou se vyjadřuje dočasné snížení hodnoty majetku v účetnictví, a to nepřímým způsobem (pomocí opravného účtu). Z toho vyplývá, že původní brutto hodnota majetku se nemění, ale tvorba opravné položky ovlivní rozvahu tím, že prostřednictvím korekce sníží čistou hodnotu aktiv (netto). Opravná položka se týká vždy konkrétního aktiva, jehož účetní hodnotu snižuje, má tedy individuální charakter.

V případě, ve kterém se zjistí, že tržní cena aktiva je nižší, než jeho účetní hodnota vyjádřená v účetnictví, bude úkolem opravných položek upravení ocenění určitého aktiva tak, aby nedošlo k nadhodnocování majetku. To, že došlo ke snížení ocenění majetku se zjistí v účetnictví na podkladě údajů inventarizace v souladu s ustanovením § 26 zákona

o účetnictví. Tvořit opravné položky na zvýšení hodnoty majetku není přípustné. Není to ve shodě se zásadou opatrnosti. Opravné položky se tvoří právě proto, aby při vykazování aktiv (výsledku hospodaření) byla zásada opatrnosti dodržena. Aby tato zásada byla dodržena, tak musí být aktiva oceněna ve výši, která odpovídá očekávanému ekonomickému prospěchu, jenž plyne podniku z těchto aktiv. Účetní jednotka je povinna popsat způsob tvorby opravných položek v příloze k účetní závěrce, s odvolávkou na příslušnou vnitropodnikovou účetní směrnici.

2.4.2. Základní pravidla tvorby opravných položek

Opravná položka vždy snižuje hodnotu konkrétního aktiva, to znamená, že musí mít vždy pasivní nebo nulový zůstatek. K potřebě použití institutu opravných položek dochází v případě, kdy účetní hodnota majetku zachycená na účtech majetku je vyšší, než hodnota majetku ve skutečnosti.

Pokud dojde k trvalému snížení hodnoty majetku, nepoužívá se opravná položka majetku, ale odpis majetku. Pokud účetní jednotce hrozí v budoucnu určitá ztráta z prodeje či držby majetku, ale velikost rizika nebo ztráty nebyla ještě přesně zjištěna, měla by účetní jednotka uvažovat o tvorbě rezervy, nikoliv opravné položky.

Princip tvorby opravných položek spočívá v tom, že dojde ke snížení výsledku hospodaření a zvyšuje se hodnověrnost účetních informací předkládaných v účetních výkazech. To má za následek, že uživatelé těchto výkazů si mohou učinit reálnější názor na budoucí finanční situaci, která může nastat v podniku. Kromě rozvahy se tvorba opravné položky projeví i ve výkazu zisků a ztrát.

Opravná položka se musí zrušit v souvislosti s vyřazením aktiva. K vyřazení aktiva dochází v případě likvidace, prodeje či vkladu. Opravné položky nelze tvořit u platných peněz české měny a také u většiny cenin.

2.4.3. Účtování opravných položek

Opravné položky se účtují průběžně nebo k datu roční účetní závěrky. Účetní jednotka si sama určí, kdy bude účtovat o opravných položkách.

Tvorba opravných položek se účtuje na vrub nákladů se souvztažným zápisem na „oprávkový“ účet na stranu Dal (např. 55x/09x), který nalezneme v účtové skupině s devítkou na konci 09, 19, 29, 39. Vytvořená opravná položka se zaúčtuje do účtových skupin 55, 57, 58.

Vytvořená opravná položka snižuje hodnotu příslušného majetku (aktiva) a v rozvaze se vykazuje ve sloupci korekce (jako kladná hodnota, neboť název sloupce představuje snížení „brutto“ hodnoty majetku).

Pomine-li důvod pro existenci opravné položky, tato opravná položka se tedy zúčtuje obráceným účetním zápisem (např. 09x/558). Důvod pro zrušení opravné položky nastává, pokud inventarizace v následujícím období neprokáže opodstatněnost její výše. Zrušení opravné položky se musí vždy objevit na straně MD oprávkového účtu, a to maximálně do výše vytvořené opravné položky.

K účtování opravných položek je v rámci každé účtové třídy, ve které se účtuje o majetku určena účtová skupina končící číslicí 9 takto:

účtová skupina 09 – Opravné položky k dlouhodobému majetku

účtová skupina 19 – Opravné položky k zásobám

účtová skupina 29 – Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku

účtová skupina 39 – Opravné položky ke zúčtovacím vztahům

Tab. 2.1. Účtování opravných položek

	Účtovací předpis	
	MD	D
Tvorba opravné položky	55x,57x,58x	09x, 19x, 29x, 39x
Zrušení opravné položky	09x, 19x, 29x, 39x	55x,57x,58x

Zdroj: vlastní zpracování

2.5. Účetní opravné položky

U účetních opravných položek je náklad plynoucí z jejich tvorby daňově neúčinný. Tyto opravné položky lze tvořit prakticky ke všem druhům majetku kromě peněz a majetku, který je oceněn reálnou hodnotou.

Jak už bylo vysvětleno dříve, účetní jednotka tvoří opravné položky proto, aby dodržela zásadu věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Pokud by však účetní jednotka netvořila v tomto duchu opravné položky, dopouštěla by se chyby v účtování a v prezenci svého majetku v účetní závěrce. Tímto pochybením by účetní jednotka porušila ustanovení zákona o účetnictví.

Majetek, k němuž se opravné položky mohou tvořit, je oceněn k datu pořízení, pořizovací cenou nebo vlastními náklady.

Účetní opravné položky se tedy nejčastěji tvoří:

- k pohledávkám,
- k dlouhodobému nehmotnému a hmotnému majetku,
- k zásobám,
- ke krátkodobému finančnímu majetku.

2.5.1. Opravné položky k dlouhodobému majetku

Tento typ opravných položek není v praxi příliš rozšířený, jelikož podstata hmotného majetku není příliš nakloněna k tvorbě opravných položek. Dlouhodobý majetek slouží totiž dlouhodobě, nespotřebovává se a opotřebení majetku je v účetnictví zabezpečováno vhodně nastavenými účetními odpisy. Z čehož vyplývá, že opotřebení majetku se vyjadřuje trvalým snížením jeho hodnoty, které je realizováno pomocí odpisů.

„Opravné položky u odpisovaného dlouhodobého majetku, jehož užitná hodnota se běžně snižuje opotřebením, se tvoří v případech, kdy jeho užitná hodnota zjištěná při

inventarizace je výrazně nižší, než je jeho ocenění v účetnictví po odečtení oprávek a toto snížení ocenění není možno považovat za definitivní (za snížení trvalého charakteru).“³

Tvorba opravné položky k dlouhodobému majetku se zaúčtuje na stranu MD účtu 559 se souvztažným zápisem na oprávkový účet 09-Opravné položky k dlouhodobému majetku. Pokud dojde k tomu, že pominou důvody pro tvorbu opravné položky, tak se opravná položka zruší ve prospěch téhož nákladového účtu pomocí kterého byla opravná položka vytvořena.

Tab. 2.2. Opravné položky k dlouhodobému majetku

	Předpis účtování	
	MD	D
Tvorba opravné položky	559, 589	092
Zrušené opravné položky	092	559, 589

Zdroj: vlastní zpracování

Na stejném principu funguje účtování o opravných položkách k nehmotnému majetku, nebo k nedokončenému majetku.

Opravné položky k dlouhodobému majetku se mohou zaúčtovat na těchto účtech:

- 091 - Opravná položka k dlouhodobému nehmotnému majetku
- 092 - Opravná položka k dlouhodobému hmotnému majetku
- 093 - Opravná položka k dlouhodobému nedokončenému nehmotnému majetku
- 094 - Opravná položka k dlouhodobému nedokončenému hmotnému majetku
- 095 - Opravná položka k poskytnutým zálohám na dlouhodobý majetek
- 096 - Opravná položka k dlouhodobému finančnímu majetku
- 097 - Oceňovací rozdíl k nabytému majetku
- 098 - Oprávky k oceňovacímu rozdílu k nabytému majetku

³ Český účetní standard pro podnikatele č. 005.

Názorným praktickým příkladem je poškození automobilu havárií, kdy dojde k neplánovanému snížení hodnoty automobilu. Účetní jednotka se rozhodne, že automobil opraví, ale k opravě dojde až v dalším účetním období. Z toho vyplývá, že ke dni sestavení účetní závěrky bude mít automobil nižší hodnotu, než je jeho účetní hodnota. Jelikož bude automobil opraven, tak není možno tvořit mimořádný účetní odpis, ale je vhodné vytvořit opravné položky, protože snížení hodnoty automobilu je pouze dočasné.

Je uveden ještě jeden praktický příklad tvorby opravných položek k dlouhodobému majetku, a to možnost tvorby opravné položky k pozemkům. Ve většině případech hodnota pozemků s přibývajícím časem stoupá, a tedy není nijak zvlášť nutné sledovat jejich hodnotu. Z toho vyplynul i logický fakt, že pozemky patří do skupiny majetku, který se neodepisuje.

V praxi však může nastat případ, kdy je nutné vytvořit opravnou položku. Názorně bude ilustrován na tomto příkladu.

Stavební pozemek, byl koupen v roce 2009 za pořizovací cenu 9 000 000,- Kč. Tato cena v sobě neobsahovala jen hodnotu pozemku samotného, ale také budoucí výhody související s tímto pozemkem. Budoucí výhoda tohoto pozemku byla plánovaná výstavba průmyslové zóny v těsné blízkosti pozemku, která navýšila cenu pozemku. Výstavba průmyslové zóny ještě nezačala z důvodu nedostatku finančních prostředků. Reálná hodnota pozemku je k 31.12. 2010 nižší, než jeho účetní hodnota. Z tohoto důvodu je nutné řešit tento pokles hodnoty pozemku v účetnictví pouze vytvořením opravné položky.

2.5.2. Opravné položky k zásobám

„Ve smyslu § 26 odst. 1 zákona o účetnictví platí, že pokud se při inventarizaci zjistí, že prodejní cena zásob snížená o náklady spojené s prodejem je nižší než cena použitá na jejich ocenění v účetnictví, zásoby se ocení v účetnictví a v účetní závěrce touto nižší cenou.“⁴

I když nejsou účetní jednotky příliš nakloněny k tvorbě těchto opravných položek, tak je jejich tvorba povinná v situacích, kdy skutečná hodnota zásob je nižší, než její hodnota vyjádřená v účetnictví. Z uvedeného tedy vyplývá, že opravné položky k zásobám se vytvářejí k účtům zásob výhradně v případech přechodného snížení jejich ocenění v účetnictví,

⁴ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

prokázaném na podkladě inventarizace zásob. Ocenění zásob na účtech 112, 132, 121, 122, 123, 124 se nezmění. Účetní jednotka, která by v této situaci nevytvořila opravnou položku, by porušila zásadu věrného zobrazení, protože by v rozvaze nadhodnocovala aktiva.

K tvorbě opravných položek k zásobám dochází častěji, než u opravných položek k dlouhodobému majetku. Opravné položky k zásobám se týkají především zásob nízkoobrátkových, zastaralých, neprodejných nebo přebytečných.

Tvorba opravných položek k zásobám se účtuje na vrub účtu 559 nebo 589 se souvztažným zápisem na oprávkový účet 19 - Opravné položky k zásobám. Snížení nebo rozpuštění opravných položek k zásobám se účtuje na vrub příslušných účtů účtové skupiny 19 souvztažně ve prospěch příslušného účtu v účtové skupině 55. K rozpuštění nebo snížení opravných položek k zásobám dochází zejména z důvodu prodeje zásob, spotřeby anebo pokud se při inventarizaci zásob neprokáže jejich opodstatnění.

Opravné položky k zásobám se mohou zaúčtovat na těchto účtech:

- 191 – Opravná položka k materiálu,
- 192 – Opravná položka k nedokončené výrobě,
- 193 – Opravná položka k polotovarům vlastní výroby,
- 194 – Opravná položka k výrobkům,
- 195 – Opravná položka ke zvířatům,
- 196 – Opravná položka ke zboží.

Tab. 2.3. Opravné položky k zásobám

	Předpis účtování	
	MD	D
Tvorba opravné položky k zásobám (při inventarizaci bylo zjištěno dočasné snížení hodnoty)	559, 589	196
Zrušení opravné položky k zásobám	196	559, 589
Opravné položky k materiálu (při inventarizaci bylo zjištěno dočasné snížení hodnoty)	559, 589	191
Zrušení opravné položky k materiálu	191	559, 589

Zdroj: vlastní zpracování

Na stejném principu funguje účtování o opravných položkách k polotovarům vlastní výroby, k výrobkům, ke zvířatům nebo k nedokončené výrobě.

2.5.3. Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku

Důvod a princip tvorby a zrušení těchto opravných položek je stejný jako v předchozích případech. Jedná se především o snížení z titulu předpokládané nižší prodejní ceny, než je cena uvedena v účetnictví.

K tvorbě opravných položek ke krátkodobému finančnímu majetku vedenému na účtech účtové skupiny 25 - Krátkodobé cenné papíry a podíly a pořizovaný krátkodobý finanční majetek, dochází ve výjimečných případech. Hlavním důvodem je, že opravná položka se netvoří ke krátkodobým cenným papírům, které jsou oceněny reálnou hodnotou.

Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku se mohou účtovat pouze na jednom syntetickém účtu 291 - Opravná položka ke krátkodobému finančnímu majetku.

K tomuto účtu se mohou vést analytické účty podle jednotlivých druhů cenných papírů, ke kterým byla opravná položka vytvořena.

Tab. 2.4. Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku

	Předpis účtování	
	MD	D
Tvorba opravné položky	579	291
Zrušení opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku	291	579

Zdroj: vlastní zpracování

3. Opravné položky k pohledávkám z účetního a daňového hlediska

Tato část je věnována účetním a zákonným opravným položkám k pohledávkám z teoretického hlediska. Největší pozornost bude zaměřena na zákonné opravné položky, protože tyto opravné položky mohou účetním jednotkám ušetřit nemalé finanční prostředky. V následujících kapitolách bude hlavním cílem podrobně popsat veškeré možnosti tvorby opravných položek, které jsou povoleny zákonem o rezervách.

3.1. Pohledávky

Pojem pohledávka je definován jako právo věřitele požadovat po dlužníkovi plnění určitého závazku. Právem věřitele pohledávky je vymáhat toto plnění po dlužníkovi. Dlužník má povinnost svůj závazek vůči věřiteli splatit. Pohledávka zanikne uspokojením věřitele, tj. vyrovnaním závazku dlužníkem. Zánik pohledávky nastává v okamžiku, kdy dlužník vyrovná (zaplatí) svůj dluh vůči věřiteli. Pohledávky nejčastěji zanikají jejich zaplacením, např. hotově, převodem na bankovní účet atd.. K zániku pohledávky může dojít také započtením pohledávky. Tato situace může nastat jen tehdy, pokud je náš dlužník zároveň naším věřitelem. V tomto okamžiku si mohou oba subjekty vzájemně započíst svoje pohledávky a závazky.

Pohledávky představují majetek podniku a v rozvaze jsou součástí oběžných aktiv. Pohledávky vznikají nejčastěji z obchodních styků. V praxi to znamená, že pohledávka vůči odběratelům vznikne např. za poskytnutí služeb, za dodání výrobků nebo zboží, a to na základě dokladu, který se nazývá faktura vydaná. Pohledávky se účtují v okamžiku jejich vzniku, tzn. zpravidla při splnění dodávky vůči odběrateli. Vznik pohledávky se zaúčtuje například jako 311/602 nebo 604. Úhrada pohledávky se může zaúčtovat jako 221 nebo 211/311.

Mezi velké problémy účetních jednotek patří oceňování pohledávek. Jelikož existuje více možností jak oceňovat pohledávky, tak účetní jednotky musí klást velký důraz na to, aby svoje pohledávky oceňovaly vždy správnou cenou.

Problematika oceňování pohledávek je upravena v § 25 zákona o účetnictví. Tento paragraf říká, že pohledávky se při vzniku oceňují jmenovitou hodnotou. Za okamžik ocenění pohledávky se považuje vznik pohledávky. Při nabytí za úplatu nebo vkladem se pohledávky oceňují pořizovací cenou. Pořizovací cena také zahrnuje přímé náklady, které s pořízením souvisejí, např. provize právníkovi. Pohledávky se také dají ocenit reálnou hodnotou. Toto ocenění je možné ke konci rozvahového dne nebo k jinému okamžiku, k němuž se účetní závěrka sestavuje.

„Pohledávky z obchodních styků zahrnují:

- *pohledávky za odběrateli,*
- *pohledávky spojené s používáním směnek,*
- *pohledávky z titulu poskytnutých záloh dodavatelům,*
- *ostatní pohledávky.*“⁵

Podniky se kromě pohledávek z obchodních styků setkávají také s pohledávkami za zaměstnanci, za státem nebo za dodavateli.

3.2. Odpis pohledávek

Kromě opravných položek také odpis pohledávky patří k účetnímu nástroji, pomocí kterého je možno řešit nedobytné pohledávky. K tomuto úkonu lze přistoupit jen za předpokladu, že je pohledávka prokazatelně nedobytná.

Odpis pohledávky představuje přímé snížení její hodnoty např. na účtu 311 s promítnutím odepsané částky do nákladů. Na rozdíl od opravných položek jde o nezvratný úkon, protože už nelze počítat s tím, že by se částečně odepsaná pohledávka na aktivním účtu vrátila na svou původní hodnotu. Pokud se odpis provede v celkové výši pohledávky, dojde k vyřazení pohledávky z majetku. K odpisu pohledávky se věřitel uchyluje až v tom období,

⁵ BAŘINOVÁ, D; VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

kdy má téměř stoprocentní jistotu, že mu dlužník nezaplatí. Odpis pohledávky může být daňově uznatelný nebo daňově neuznatelný.

Účetní odpis pohledávky (daňově neuznatelný) se provádí na základě rozhodnutí účetní jednotky. Tato situace nastane v případě, kdy účetní jednotka usoudí, že by náklady spojené s vymáháním pohledávky přesáhly její výtěžek. V praxi nejčastěji dochází k účetnímu odpisu pohledávek u pohledávek nevýznamné hodnoty.

Zákonný odpis pohledávky (daňově uznatelný) vychází ze zákona o daních z příjmů. Možnost uplatnění zákonného odpisu pohledávky závisí na současném splnění dvou podmínek.

- vznik pohledávky byl spojen se vznikem výnosu, který byl předmětem daně z příjmů a nebyl od této daně osvobozen,
- k pohledávce bylo možno tvořit opravné položky podle zákona o rezervách.“⁶

Aby mohl být odpis pohledávky daňově účinný, musí splňovat podmínky uvedené v § 24 odst. 2 y) zákona o daních z příjmů. Dle tohoto odstavce lze odepsat jednorázově a zahrnout do daňových nákladů hodnotu pohledávky u dlužníka:

- u kterého soud zamítl návrh na prohlášení konkurzu nebo zrušil konkurz pro nedostatek majetku dlužníka,
- který je v konkurzním a vyrovnávacím řízení na základě výsledků řízení,
- který zemřel a pohledávka nemohla být uspokojena ani vymáháním na dědicích dlužníka,
- který byl právnickou osobou a zanikl bez právního nástupce a věřitel nebyl s původním dlužníkem ekonomicky nebo personálně spojenou nebo blízkou osobou,
- na jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže je uplatňována veřejná dražba,
- jehož majetek, ke kterému se daná pohledávka váže, je postižen exekucí, a to na základě výsledků provedení této exekuce.“⁷

⁶ BAŘINOVÁ, D; VOZŇÁKOVÁ, I. *Pohledávky – právně – daňově – účetně*. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.

⁷ Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů.

3.3. Opravné položky k pohledávkám

3.3.1. Účetní opravné položky k pohledávkám

Tvorba účetních opravných položek k pohledávkám je jedním z nástrojů realizace zásady opatrnosti v účetnictví. Oblast pohledávek je jednou z oblastí, ve které existuje riziko nadhodnocení majetku. Pokud existuje riziko, že pohledávka nebude zaplacená, účetní jednotce vzniká povinnost účtovat o účetních opravných položkách.

Každá účetní jednotka si zpravidla sama ve své účetní směrnici stanoví, jakým způsobem a v jaké výši bude tvořit účetní opravné položky k pohledávkám. Výše opravné položky by měla odrážet riziko vyplývající z možného neuhrazení pohledávky. I pro tento typ opravných položek platí, že musí respektovat základní podmínky pro tvorbu opravných položek, které jsou uvedeny v druhé kapitole této práce.

Cílem účetní opravné položky je především korigovat hodnotu aktiva (pohledávky) podle její reálné hodnoty (inkasovatelná částka). Ke zrušení opravné položky může dojít tehdy, když pominul důvod pro její tvorbu, (došlo k uhrazení pohledávky) nebo došlo k trvalému odepsání pohledávky do nákladů.

V praxi často výše opravné položky souvisí s dobou po splatnosti pohledávky.

Výše účetních opravných položek by mohla vypadat v účetní jednotce například takto:

- k pohledávkám, které jsou 180 až 365 dní po splatnosti se bude tvořit opravná položka ve výši 50 % rozvahové hodnoty pohledávky,
- k pohledávkám, které jsou více jak 365 dní po splatnosti se bude tvořit opravná položka ve výši 100 % rozvahové hodnoty pohledávky.

3.3.2. Zákoné opravné položky

Jak již bylo zmíněno ve druhé kapitole, zákon o daních z příjmů upravuje daňovou uznatelnost opravných položek k pohledávkám. Pravidla pro tvorbu a zúčtování zákonných opravných položek k pohledávkám jsou stanovena v zákoně č. 593/92 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů. Tento zákon závazně stanovuje podmínky, za kterých je možno opravné položky použít. Do těchto podmínek patří výčet situací, kdy k jejich tvorbě

nesmí dojít a maximální výši, ve které je možno opravnou položku vytvořit jako daňově účinný náklad.

Účetní jednotky tvoří zákonné opravné položky, protože usilují o vrácení v minulosti zdaněných výnosů. Hlavním důvodem je, že účetní jednotka při vzniku pohledávky zaúčtovala její reálnou hodnotu do výnosů a tento výnos byl zdaněn, i když nebyla ještě uhrazena hodnota pohledávky. Účetní jednotka nevykázala příjem peněžních prostředků. V případě uhrazení pohledávky se opravná položka zaúčtuje ve prospěch nákladů, čímž se daňový základ znovu zvýší.

Je důležité si uvědomit, že daňová účinnost u opravných položek je pouze dočasná, protože opravné položky jsou tvořeny na přechodnou dobu.

Zákonná opravná položka může být tvořena jen k nepromlčeným pohledávkám. Promlčení pohledávky, které řeší § 100-110 Občanského zákoníku a § 387-408 Obchodního zákoníku znamená, že právo věřitele pohledávky nezaniká, ale nemůže být v zákonné době uplatněno u soudu, pokud se dlužník promlčení dovolá. Nestanoví-li zákon jinak, promlčecí doba pro obchodně právní vztahy (podnikatel – podnikatel) činí 4 roky. Promlčecí doba pro občanskoprávní vztahy (podnikatel – zákazník) činí 3 roky. Promlčecí doba začíná plynout ode dne splatnosti pohledávky. K zastavení promlčecí doby dojde tehdy, když věřitel za účelem uspokojení svého práva podá žalobu k soudu.

Tab. 3.1. Opravné položky k pohledávkám

	Předpis účtování	
	MD	D
Vznik pohledávky	311	602
Tvorba opravné položky	558	391
Zrušení opravné položky	391	558
Odpis pohledávky	546	311

Zdroj: vlastní zpracování

Opravné položky k pohledávkám se mohou účtovat pouze na jednom syntetickém účtu.

391 – Opravná položka k pohledávkám.

K tomuto účtu by měly účetní jednotky vést také analytické účty, kterými se od sebe rozlišují účetní a zákonné opravné položky.

Účetní jednotky mohou účtovat o dvou druzích opravných položek k pohledávkám, jejichž pravidla tvorby jsou v mnoha ohledech velmi odlišná. V následující tabulce jsou uvedeny základní rozdíly mezi účetními a zákonnými opravnými položkami.

Tab. 3.2. Rozdíly mezi účetními a zákonnými opravnými položkami

Účetní opravné položky	Zákonné opravné položky
Účetní jednotka je povinna je tvořit.	Dobrovolnost tvorby.
Tvorba na základě provedené inventarizace.	Tvorba na základě provedené inventarizace.
Tvorba a zrušení daňově neúčinné.	Tvorba a zrušení daňově účinné.
Tvoří se k datu sestavení účetní závěrky.	Možnost tvorby kdykoliv během účetního období.
Účetní jednotka si sama stanovuje výši opravných položek.	Výše opravných položek je stanovena v zákoně o rezervách.
Tvoří se k různým typům majetku.	Tvoří se pouze k pohledávkám.
Jsou tvořeny, aby byla dodržena hlavní účetní zásada věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.	Jsou tvořeny za účelem snížení daňového základu pro výpočet splatné daně.

Zdroj: vlastní zpracování

Zákon o rezervách upravuje pro poplatníky daně z příjmů (podnikatele) možnost vytvářet dva typy opravných položek na vrub daňově uznatelných nákladů.

- 1) opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení a opravné položky za dlužníky v zahraničí,
- 2) opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31. prosinci 1994.

Zákon o rezervách umožňuje tvořit zákonné opravné položky v rozdílných velikostech. Velikosti opravných položek závisí především na rozvahové hodnotě pohledávky, době po splatnosti pohledávky a na tom jestli účetní jednotka činí právní kroky, kterými by dosáhla zaplacení dlužné částky.

- a) opravná položka k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě do 30 000 Kč (§ 8c zákona o rezervách),
- b) opravná položka k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě do 200 000 Kč (§ 8a odst. 1 a odst. 2 zákona o rezervách),
- c) opravná položka k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě nad 200 000 Kč (§ 8a odst. 3 zákona o rezervách).

3.3.2.1. Zákonné opravné položky k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení

Účetní jednotka se může dostat do platební neschopnosti ne zcela svojí vinou. Tato situace může nastat tehdy, když dlužníci zdržují peněžní prostředky po době splatnosti pohledávek, a nebo ve větším rozsahu, než za srovnatelné minulé období. Proto by se každá účetní jednotka měla v určité míře věnovat řízení pohledávek. Pokud by se účetní jednotka řízení nevěnovala, v krajní situaci by se jí mohlo stát, že nezaplacení jejich pohledávek by mohlo společnost přivést až k likvidaci. Do řízení pohledávek lze zahrnout vyhodnocování důvodů a poměrů, se kterými obchodními partnery se v budoucnu nebude obchodovat anebo zajišťovat pohledávky pomocí různých zajišťovacích instrumentů. Příkladem zajišťovacího instrumentu může být smluvní pokuta, která nutí dlužníka k respektování lhůty splatnosti pohledávek.

Insolvenční řízení je řešeno v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (tzv. insolvenční zákon). Insolvenční řízení je obecně jakékoliv soudní řízení, jehož předmětem je řešení úpadku dlužníka. Insolvenční řízení se zahajuje podáním návrhu insolvenčnímu soudu. Tento návrh může podat dlužník i věřitel. Skutečnosti, které musí

insolvenční návrh obsahovat jsou uvedeny v § 103 insolvenčního zákona. Účinky zahájení insolvenčního řízení nastávají okamžikem zveřejnění vyhlášky, kterou se oznamuje zahájení insolvenčního řízení v insolvenčním rejstříku (§ 109 odst. 4 insolvenčního zákona).

Pohledávky za dlužníky v insolvenčním řízení jsou výhradně řešeny v § 8 zákona o rezervách. Tento paragraf umožňuje tvořit opravné položky k pohledávkám až do výše jejich rozvahové hodnoty. Z uvedeného vyplývá, že pohledávku lze vytvořit maximálně do 100 % výše její rozvahové hodnoty.

Aby mohlo dojít k tvorbě opravných položek, které jsou v souladu s § 8 zákona o rezervách, musí být splněny tyto podmínky:

- pohledávka nesmí být promlčená,
- pohledávka musí být do insolvenčního řízení přihlášena řádně a včas.

Lhůta pro přihlášení pohledávek je stanovena usnesením soudu, nesmí být kratší 30 dnů a delší 2 měsíců. Tvorbu zákonných opravných položek lze realizovat jen v období, ve kterém je pohledávka přihlášena do insolvenčního řízení. Pokud by se věřitel nepřihlásil, jeho pohledávka by sice nezanikla, ale bylo by ji možno uspokojit pouze mimo insolvenční řízení. Soud dále také může přiznat později přihlášené pohledávky. Ale tyto pohledávky musí být přiznány nejpozději do konce přezkumného řízení. K těmto později přihlášeným pohledávkám může poplatník vytvářet opravné položky podle § 8a zákona o rezervách. Opravnou položku lze tvořit i v případě, kdy konkurzní řízení probíhá v zahraničí. V žádném případě nelze přejít na tvorbu opravných položek dle § 8c. Soud nebere vůbec žádný zřetel na ještě později přihlášené pohledávky, tedy na pohledávky přihlášené až po přezkumném řízení.

Zákon o rezervách neumožňuje tvořit opravné položky na všechny pohledávky přihlášené do insolvenčního řízení. Opravné položky nelze tvořit na pohledávky, které byly přihlášeny po uplynutí lhůty, a dále nelze tvořit opravné položky k těm pohledávkám, které jsou vyloučeny podle § 2 odst. 2 zákona o rezervách:

- „*pohledávky z titulu cenných papírů a ostatních investičních nástrojů, úvěrů, půjček, ručení, záloh,*
- *plnění ve prospěch vlastního kapitálu, úhrady ztráty společnosti, smluvních pokut a úroků z prodlení, poplatků z prodlení, penále a jiných sankcí ze závazkových vztahů,*
- *k pohledávkám nabytým bezúplatně a k souboru pohledávek.*“⁸

⁸ Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

ZOP k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení lze zrušit:

- „v návaznosti na výsledcích insolvenčního řízení,
- v případě, že pohledávku účinně popřel insolvenční správce, věřitel nebo dlužník.“⁹

ZOP k pohledávkám za dlužníky v insolvenčním řízení mohou být zrušeny na základě rozhodnutí insolvenčního soudu, který může:

- popřít pohledávku,
- zamítnout návrh na konkurz,
- zrušit konkurz pro nedostatek majetek,
- zákonná opravná položka se zrušuje i v případech, ve kterých dochází k postoupení pohledávky.

3.3.2.2. Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám splatným po 31.12.1994

Tento druh opravných položek je řešen v § 8a zákona o rezervách. V roce 2008 došlo ke změně zákona o rezervách. Touto novelizací došlo ke zpřísnění podmínek, za nichž je možno tvořit opravné položky k nepromlčeným pohledávkám. Podstatou této změny je rozdělení nepromlčených pohledávek na dvě skupiny. Nepromlčené pohledávky se rozdělují do těchto dvou skupiny, dle jejich významnosti (velikosti). Došlo tedy k zavedení nové skupiny, která se nazývá skupina „významných“ pohledávek. Jsou zde zařazeny nepromlčené pohledávky s rozvahovou hodnotou v okamžiku vzniku vyšší než 200 tis. Kč. U nepromlčených pohledávek s rozvahovou hodnotou v okamžiku vzniku nižší než 200 tis. Kč nedošlo k žádné změně. Změna zákona se taktéž nedotkla opravných položek tvořených podle § 8c zákona o rezervách.

K zavedení dvoustetisícové hranice došlo z toho důvodu, že u „malých“ pohledávek se účetním jednotkám nevyplácelo tvořit opravné položky. Jelikož u těchto pohledávek úspora poplatníka na dani z titulu tvorby 100 % opravné položky odpovídala jeho soudním výlohám. Jednoduše řečeno, částka o kterou si poplatník snížil základ daně se přibližně rovnala částce, které poplatníka stály výdaje spojené s vymáháním této pohledávky. Jen malou kompenzací bylo pro poplatníky právo tvořit alespoň 20 % opravnou položku.

⁹Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

a) OP k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě do 200 000 Kč

Zákon o rezervách povoluje u těchto pohledávek vytvořit opravnou položku k pohledávce bez ohledu na to, zda bylo zahájeno soudní řízení nebo rozhodčí řízení. Zákon také nebere ohled na to, jestli se věřitel řízení aktivně zúčastňuje. Zákon tedy umožňuje vytvořit opravnou položku, a to až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky. Opravná položka v této hodnotě se může vytvořit, pokud od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo více než 6 měsíců a pokud se k těmto pohledávkám nevytvářejí opravné položky a rezervy podle § 5 a § 5a zákona o rezervách.

Dodatečná tvorba opravných položek

K dodatečné tvorbě opravných položek dochází za předpokladu, že bylo-li ohledně těchto pohledávek zahájeno rozhodčí řízení podle zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů nebo bylo zahájeno soudní řízení anebo správní řízení podle správního řádu. Poplatník musí řádně a včas plnit všechny úkony k uplatnění svého práva. Za zahájení soudního řízení, které poplatníka opravňuje vytvořit vyšší opravné položky se považuje účinné přihlášení pohledávek do insolvenčního řízení (řádné a včasné přihlášení). Pokud poplatník splní tyto podmínky, může tvořit dodatečné (vyšší) opravné položky k pohledávkám. Výše tvorby opravné položky závisí na časovém období, které uběhne mezi datem splatnosti pohledávek a datem, ke kterému se opravná položka vytváří. Opravné položky se vytvářejí k rozvahovému dni.

Zákon o rezervách přesně stanovuje maximální možnou výši opravných položek, které se mohou vytvořit při daném počtu měsíců, které uplynuly od sjednané doby splatnosti pohledávky.

b) OP k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě nad 200 000 Kč

Tvorba těchto opravných položek je téměř totožná s výše uvedeným typem tvorby opravných položek, ale je zde jeden velký podstatný rozdíl, který je uveden v zákoně o rezervách.

Zákon o rezervách povoluje tvorbu opravných položek u těchto pohledávek jen za předpokladu, že věřitel tyto pohledávky aktivně vymáhá u soudu, či probíhá rozhodčí či správní řízení. Věřitel se musí těmto řízením řádně účastnit a musí také uplatňovat svá práva k vymožení své pohledávky. Z toho vyplývá, že u těchto pohledávek odpadá možnost tvořit

opravnou položku do výše 20 % rozvahové hodnoty pohledávky, aniž by nebylo zahájeno soudní, rozhodčí či správní řízení.

Pokud dojde ke splnění výše uvedených podmínek, má právo poplatník tvořit opravné položky podle ustanovení § 8a zákona o rezervách. I pro toto ustanovení zákon o rezervách přesně stanovuje maximální možnou výši opravných položek, které se mohou vytvořit při daném počtu měsíců, které uplynuly od sjednané doby splatnosti pohledávky.

3.3.2.3. OP k nepromlčeným pohledávkám v rozvahové hodnotě do 30 000 Kč

Poplatníci daně z příjmů mohou od roku 2006 tvořit zákonnou opravnou položku k pohledávce až do 100 % výše její neuhrazené rozvahové hodnoty. Rozvahová hodnota pohledávky musí být bez příslušenství. Dle občanského zákoníku jsou příslušenstvím pohledávky úroky, úroky z prodlení, poplatek z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním. Tento paragraf umožňuje tvořit opravnou položku pouze k nepromlčeným pohledávkám, jejichž rozvahová hodnota v době jejich vzniku nepřesáhne částku 30 000 Kč. Výše uvedeným způsobem lze tvořit opravné položky k pohledávkám, aniž by je bylo nutno řešit soudním sporem. Pohledávky do 30 000 Kč jsou obecně nazývány jako relativně nevýznamné.

Kromě výše uvedené podmínky, že rozvahová hodnota pohledávky v okamžiku jejího vzniku nesmí přesáhnout 30 000 Kč, zákon o rezervách uvádí dále, co je nutno splnit, aby se mohly tvořit opravné položky dle § 8c zákona o rezervách:

- „se nejedná o pohledávku vymezenou v § 8a odst. 4,
- od konce sjednané lhůty splatnosti pohledávky uplynulo nejméně 12 měsíců, a
- celková hodnota pohledávek bez příslušenství vzniklých vůči témuž dlužníkovi, u nichž uplatňuje postup podle tohoto ustanovení, nepřesáhne za období, za které se podává daňové přiznání, částku 30 000 Kč.

O pohledávce, k níž byla vytvořena opravná položka podle tohoto ustanovení, je poplatník povinen vést samostatnou evidenci.“¹⁰

¹⁰ Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.

V praxi to tedy znamená, že pokud bude poplatník evidovat pohledávku ve výši 35 000 Kč, tak není možné, aby k částce 30 000 Kč vytvořil tento druh opravné položky. Pokud nastane situace, kdy poplatník eviduje vůči stejnému dlužníkovi dvě pohledávky, které jsou v rozvahové hodnotě menší, než 30 000 Kč (např. 15 000 Kč a 25 000 Kč), pak poplatník může vytvořit tento typ opravné položky jen u jedné z pohledávek. Je pouze na něm, kterou pohledávku si vybere. Z hlediska daně z příjmů je nejvýhodnější uplatnit zákonnou opravnou položku ve výši 25 000 Kč, protože dojde k nejvyššímu snížení základu daně.

4. Tvorba a účtování opravných položek ve vybrané účetní jednotce

Tato část bakalářské práce je zaměřena na analýzu tvorby opravných položek ve vybrané účetní jednotce, kterou je společnost Elspol, spol. s.r.o. V analýze tvorby opravných položek bylo zjištěno, že ve společnosti docházelo pouze k tvorbě opravných položek k pohledávkám. Na druhou stranu vůbec nedošlo k žádné tvorbě účetních opravných položek k dlouhodobému majetku nebo k zásobám. Hlavní účetní tento fakt zdůvodnila tím, že nikdy nedošlo k žádné události jako je například poškození automobilu, které by vedlo k tvorbě tohoto druhu účetní opravné položky. Ověření skutečnosti by si vyžádalo důkladnou kontrolu všech inventurních soupisů dlouhodobého majetku a zásob, proto se tato analýza zaměří jen na analýzu tvorby opravných položek k pohledávkám.

Hlavním smyslem této analýzy je posouzení, zda účetní jednotka tvořila opravné položky k pohledávkám v souladu se zásadou věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.

Vybraná účetní jednotka nemá žádnou vnitřní účetní směrnici pro tvorbu opravných položek. Součástí této kapitoly je také komentář k navržené vnitropodnikové směrnici pro tvorbu opravných položek.

4.1. Představení vybrané účetní jednotky

Společnost Elspol, spol. s.r.o vznikla v roce 1991 zápisem do obchodního rejstříku vedeného u krajského soudu v Ostravě. Základní kapitál činí 10 331 000,- Kč a byl celý splacen. Společnost sídlí v Řepišti, na ulici Mírová 563. Firma má provozovnu, která se nachází v Ostravě na ulici Harantova 1748/25. Majitelem a ekonomickým ředitelem je Petr Gattnar. Jednatel společnosti je Miroslav Gattnar. Společnost je povinna mít účetní závěrku ověřenou auditorem, protože splňuje všechny tři podmínky, které jsou uvedené v zákoně o účetnictví. Jelikož se jedná o společnost s ručením omezeným, tak musí mít účetní závěrku ověřenou auditorem i pokud by splňovala pouze dvě z těchto podmínek.

K 31.12.2010 společnost dosahovala těchto hodnot:

- aktiva celkem = 96,13 mil. Kč
- roční úhrn čistého obratu = 244,964 mil. Kč
- průměrný přepočtený stav zaměstnanců v průběhu účetního období činil 64 zaměstnanců.

4.1.1. Předmět podnikání

Předmětem podnikání této společnosti je provádění elektromontáží vysokého napětí, nízkého napětí a veřejného osvětlení. Tato společnost také provádí protlaky pod komunikacemi a kolejovými svršky a komplexní zemní práce. V posledních letech se společnost začala zaměřovat na poskytování prací v oblasti stavebnictví. Společnost nabízí také služby, jako jsou např. zimní údržba komunikací, odstraňování sněhu ze střech hal, zemědělská činnost a celoroční údržba zeleně. Elspol, spol. s r.o. nabízí k pronájmu vlastní strojové a technické vybavení.

Společnost vede účetnictví dle zákona o účetnictví. Účetním obdobím účetní jednotky je kalendářní rok. Účetní knihy jsou otevírány k 1.1. a uzavírány k 31.12. příslušného roku. Majetek a závazky se oceňují:

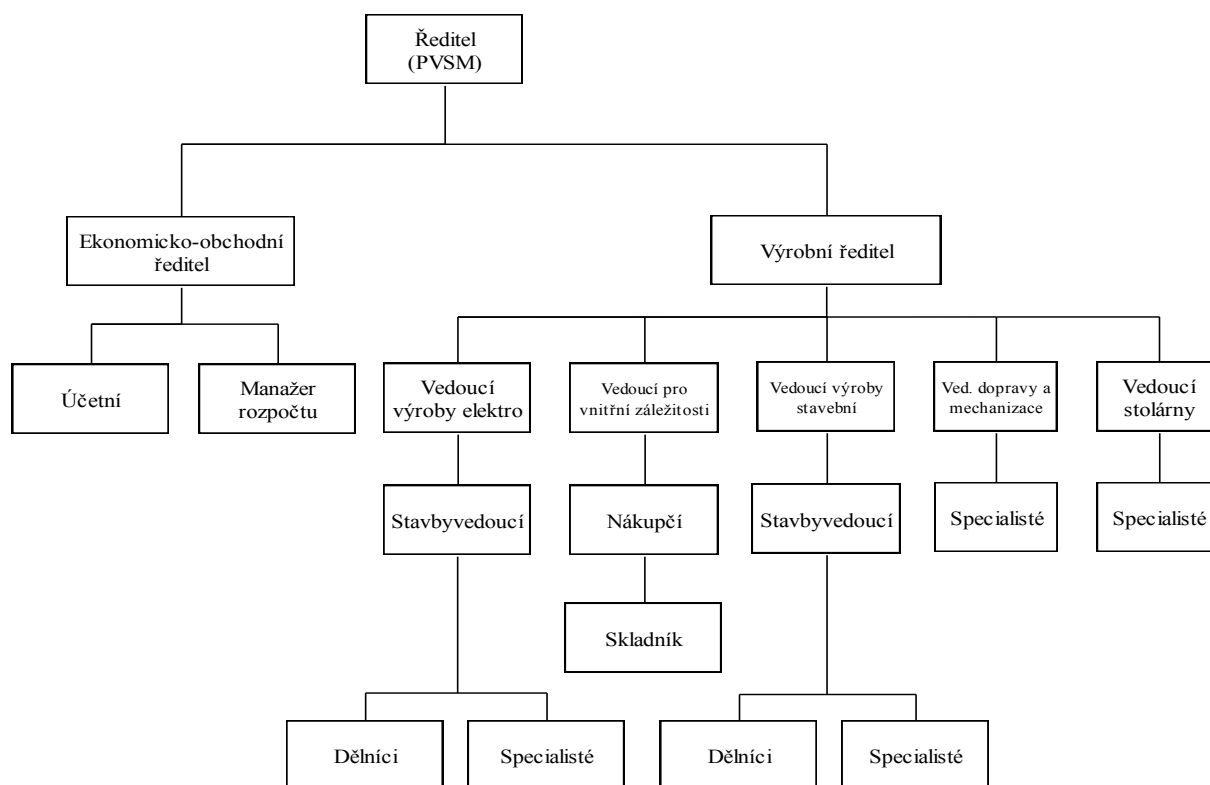
1. k okamžiku uskutečnění účetního případu,
2. ke konci rozvahového dne (k okamžiku sestavení účetní závěrky).

Pohledávky se při vzniku oceňují jmenovitou hodnotou, při nabytí za úplaty nebo vkladem pořizovací cenou. Účtový rozvrh je sestavován na každý rok a tvoří přílohu účetní závěrky.

Řádná inventarizace majetku, zásob, pokladní hotovosti, cenin a dokladová inventarizace účtů se provádí k 31.12..

Organizační struktura společnosti je vyobrazena na následujícím obrázku.

Obr. 4.1. Organizační schéma společnosti

Zdroj: stanovy Elspol, spol. s r.o.

4.1.2. Finanční situace podniku

Finanční situace podniku je v posledních letech velmi dobrá. Firma podniká v odvětví, ve kterém je velká poptávka. V posledních pěti letech se jí začalo dařit získávat zakázky i mimo Moravskoslezský kraj. Společnost nemá problém s nezaplacenými pohledávkami od svých hlavních odběratelů, což je její výhodou a přispívá to k dobré finanční situaci. To znamená, že hlavní odběratelé (zákazníci) splácejí v naprosté většině případů své závazky v termínech splatnosti.

Tab. 4.1. Zisky společnosti

Rok	Zisk společnosti před zdaněním	Zisk společnosti po zdanění
2007	1 555 000,- Kč	974 000,- Kč
2008	6 135 000,- Kč	4 501 000,- Kč
2009	5 386 000,- Kč	3 897 000,- Kč
2010	13 926 000,- Kč	9 445 000,- Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Z uvedené tabulky vyplývá, že z hlediska čistého zisku byl rok 2007 poněkud méně úspěšný. Nízký zisk byl zejména způsoben přestěhováním firmy na adresu nynějšího sídla, jehož rekonstrukce byla velkou investicí. Hlavním důvodem přestěhování firmy byly především nedostačující skladové prostory v původním sídle společnosti.

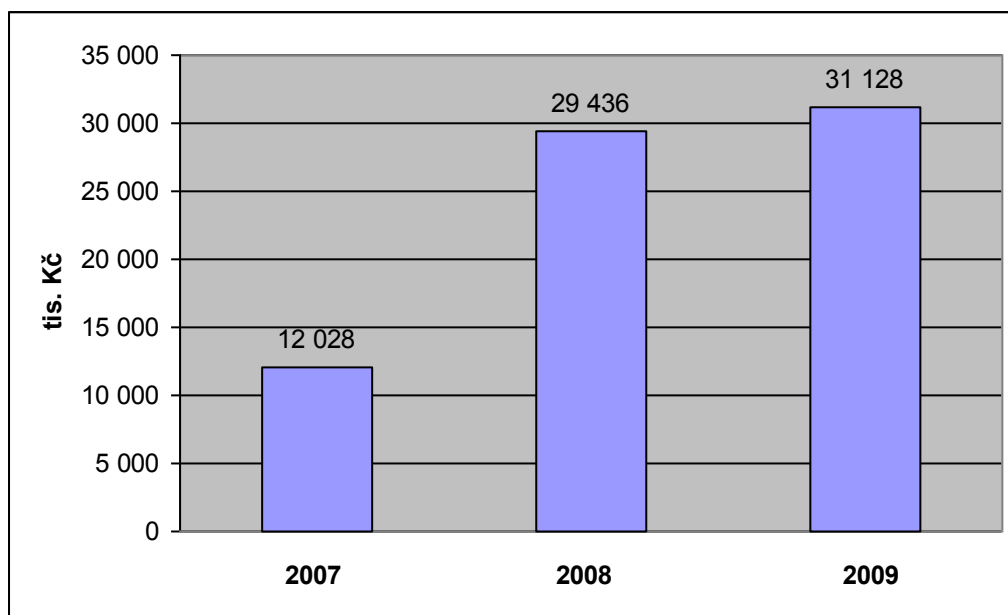
Tab. 4.2. Čisté obraty společnosti

Rok	Čistý obrat společnosti
2006	96 450 000,- Kč
2007	124 884 000,- Kč
2008	206 378 000,- Kč
2009	220 000 000,- Kč
2010	244 964 000,- Kč

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky obrátů je patrné, že firma svůj čistý roční obrat neustále zvyšuje. V posledních letech dochází k nejprudšímu nárůstu obratu. Jen pro zajímavost, čistý roční obrat firmy v roce 1998 činil pouhých 24 560 028,- Kč.

Graf. 4.1. Salda pohledávek k 31.12.

Zdroj: vlastní zpracování

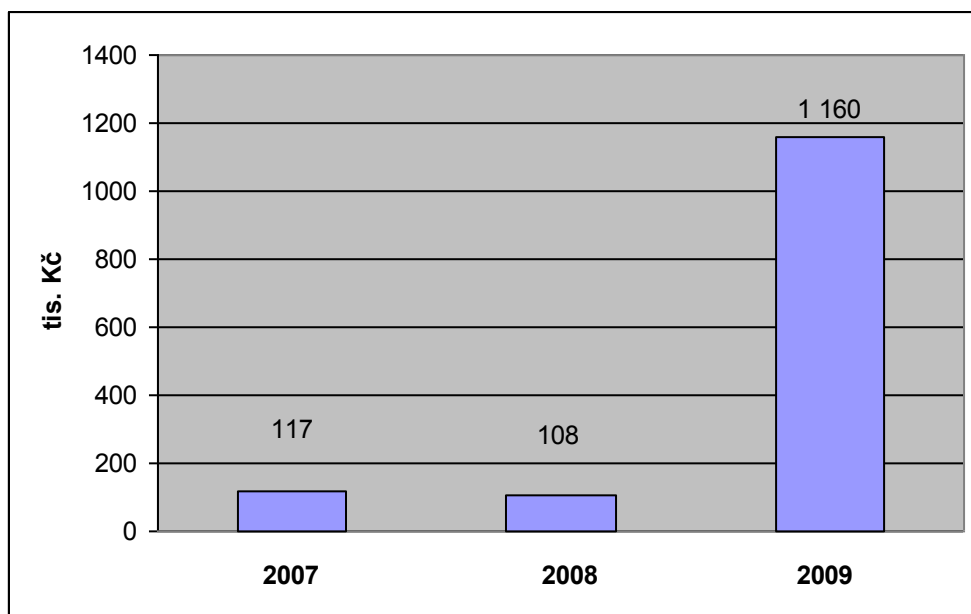
Z grafu 4.1. je patrné, že výrazně nižší hodnota salda pohledávek k 31.12.2007 úzce souvisela s nízkým čistým ziskem společnosti v tomto roce. Jak už bylo nastíněno v komentáři k tabulce 4.1., tak v tomto roce došlo k přestěhování sídla společnosti. Nízká hodnota salda pohledávek souvisela s nižší realizací nabídek pro zákazníky. Společnost musela odmítnout realizaci některých zakázek, protože přibližně čtvrtina zaměstnanců společnosti byla v tomto roce využívána přednostně k rekonstrukci a opravám nového sídla.

4.2. Tvorba opravných položek ve firmě Elspol, spol. s.r.o.

Jak už bylo zmíněno v úvodu této kapitoly, účetní jednotka nemá dosud žádnou konkrétní směrnici pro tvorbu opravných položek. Účetní jednotka tvoří opravné položky jen k pohledávkám z obchodních styků. Firma Elspol, spol. s.r.o. vytvořila za sledované období pouze jednu zákonnou opravnou položku. Byla to zákonná opravná položka vytvořena v roce 2009 za dlužníkem v insolvenčním řízení. Ve firmě jsou účetní opravné položky k pohledávkám tvořeny buď v 50 % nebo ve 100 % hodnotě pohledávky. K pohledávkám s dobou po splatnosti více než 6 kalendářních měsíců se tvoří opravné položky do 100 %

rozvahové hodnoty pohledávky. K pohledávkám s dobou po splatnosti mezi dvěma a šesti měsíci se ve firmě tvoří opravné položky maximálně do 50 % rozvahové hodnoty pohledávky. Firma doposud netvořila opravné položky v cizí měně, protože své služby poskytuje výhradně jen na území České republiky.

Graf. 4.2. Součet konečných stavů na účtech 558 a 559 k 31.12.

Zdroj: vlastní zpracování

Z grafu číslo 4.2. vyplývá, že do roku 2008 byla tvorba opravných položek ve firmě „zanedbatelnou“ položkou. To se však změnilo v roce 2009, kdy se ve firmě vytvořily opravné položky přibližně v desetkrát větší míře, než bylo doposud zvykem. Nárůst tvorby účetních opravných položek byl způsoben pohledávkou za odběratelem v rozvahové hodnotě 906 769,- Kč. Nezaúčtování této opravné položky by ve společnosti výrazně ovlivnilo účetní hospodářský výsledek. Nicméně rok 2009 byl ve společnosti prvním rokem, kdy došlo k zaúčtování všech účetních opravných položek k pohledávkám v souladu se zákonem o účetnictví.

4.2.1. Analytická evidence k účtům opravných položek

Účetní jednotka používá tuto analytickou evidenci při účtování opravných položek k pohledávkám. Analytická evidence účtů vyplývá z účtového rozvrhu dané společnosti. Nedostatkem stávající analytické evidence je absence analytických účtů u syntetických nákladových účtů 558 a 559.

391/020 – Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, které jsou více než 6 měsíců po splatnosti

391/030 – Opravné položky za dlužníky v insolvenčním řízení

391/033 - Opravné položky k nepromlčeným pohledávkám, které jsou více než 12 měsíců po splatnosti

391/059 - Účetní (nedaňové opravné položky)

558 – Zákonná opravná položky

559 – Účetní opravná položka

4.2.2. Analýza tvorby opravných položek

V následující části práce je analyzována tvorba opravných položek k pohledávkám ve firmě Elspol, spol. s.r.o. za období 2007 – 2009.

V prvé řadě se zkoumá, zda v některém roce nedošlo v účetní jednotce ke zkreslení výsledku hospodaření v důsledku opomenutí tvorby opravné položky k pohledávce, která byla minimálně dva měsíce po splatnosti.

Jelikož se ve firmě tvořily kromě jednoho případu jen účetní opravné položky, tak se bude v každém roce analyzovat možnost tvorby zákonných opravných položek k daným pohledávkám. V souvislosti s analýzou tvorby opravných položek v této společnosti bude navržena tvorba zákonných opravných položek k těm pohledávkám, ke kterým to umožňuje zákon o rezervách. A následně bude vyhodnocen důsledek tvorby zákonných opravných položek. Důsledkem tvorby zákonných opravných položek bude pro společnost finanční úspora na dani z příjmů právnických osob. Na základě těchto výsledků bude vyhodnoceno,

o kolik finančních prostředků se společnost zbytečně připravila, když tyto zákonné opravné položky netvořila. Tím se myslí, o kolik zbytečně zaplatila více na dani z příjmů.

4.2.2.1. Rok 2007

Společnost v roce 2007 vytvořila k pohledávám z obchodních styků účetní opravné položky v celkové výši 116 968,- Kč, což odpovídalo konečnému stavu na analytickém účtu 391/059. Zákonné opravné položky firma netvořila. Celková brutto hodnota pohledávek z obchodních styků činila 12 028 000,- Kč. Po korekci netto hodnota pohledávek z obchodních styků činila 11 911 000,- Kč.

Tab. 4.3. Účetní opravné položky vytvořené v roce 2007

Číslo pohledávky	Dlužník	Částka	Datum splatnosti	Po splatnosti
1.	<i>Pyš Dalibor</i>	3 253,- Kč	24.10.2003	Více než 36 měsíců
2.	<i>LEMEN, s.r.o.</i>	3 874,- Kč	15.12.2006	Více než 12 měsíců
3.	<i>Hospitherm</i>	8 750,- Kč	2.8.2007	Více než 4 měsíce
4.	<i>Subterra a.s.</i>	101 091,- Kč	24.1.2006	Více než 23 měsíců

Zdroj: vlastní zpracování

K 31.12. 2007 firma evidovala pohledávku za firmou Subterra a.s. ve výši 101 091,- Kč. Datum splatnosti pohledávky byl k 24.1.2006. Pohledávka byla po splatnosti 706 dnů (23 měsíců). Zbýlé tři pohledávky, ke kterým se vytvořily účetní opravné položky se řadí do skupiny nevýznamných pohledávek. Tedy pohledávek, ke kterým bylo možno z hlediska rozvahové hodnoty pohledávky vytvořit zákonnou opravnou položku (podle paragrafu 8c) zákona o rezervách do 100 % rozvahové hodnoty pohledávky. Tuto zákonnou opravnou položku lze však tvořit až v případě, kdy je pohledávka po splatnosti delší dobu než 12 měsíců. Účetní jednotka možnosti tvorby zákonných opravných položek nevyužila. Ke všem čtyřem pohledávkám tedy vytvořila účetní opravnou položku.

Tab. 4.4. Zaúčtování účetních opravných položek v roce 2007

Číslo pohledávky	Druh a výše OP	Částka	MD	D
1.	ÚOP, 100 %	3 253,- Kč	559	391/059
2.	ÚOP, 100 %	3 874,- Kč	559	391/059
3.	ÚOP, 50 %	8 750,- Kč	559	391/059
4.	ÚOP, 100%	101 091,- Kč	559	391/059

Zdroj: vlastní zpracování

V analýze všech pohledávek, které evidovala společnost k 31.12.2007 byly zjištěny tři pohledávky, ke kterým měly být vytvořeny opravné položky, ale účetní jednotka tak neučinila.

Tab. 4.5. Pohledávky u kterých nedošlo k tvorbě OP

Číslo pohledávky	Dlužník	Částka	Datum splatnosti	Po splatnosti
5.	JOBO s.r.o.	33 501,- Kč	11.3.2000	Více než 92 měsíců
6.	ALPINE a.s.	25 911,- Kč	6.3.2003	Více než 56 měsíců
7.	IS s.r.o.	15 693,- Kč	30.7.2002	Více než 65 měsíců

Zdroj: vlastní zpracování

Ke všem třem pohledávkám měly být vytvořeny účetní opravné položky ve 100 % výši s následným zaúčtováním na účet 559/391.059. Z uvedené tabulky tedy vyplývá, že si účetní jednotka v roce 2007 zvýšila účetní výsledek hospodaření o 75 105,- Kč (součet částek pohledávek č. 5., 6. a 7.). Následkem tohoto pochybení bylo porušeno ustanovení zákona o účetnictví.

Všechny tři pohledávky byly po splatnosti déle než 4 roky, takže tvorba zákonné opravné položky k nim nepřípadala v úvahu.

Pohledávka č.5.

V roce 2008 došlo k uhrazení této pohledávky, ale to nezměnilo nic na faktu, že k této pohledávce měla být v tomto roce vytvořena účetní opravná položka.

Pohledávka č.6 a č.7.

Jedná se o pohledávky, ke kterým účetní jednotka vytvořila opravné položky až v roce 2009. Do tohoto roku k tvorbě opravných položek k těmto pohledávkám nedocházelo, čímž účetní jednotka porušovala zásadu věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Hlavní účetní společnosti nedokázala odpovědět, proč k tomuto pochybení docházelo. Z největší pravděpodobností to bylo způsobeno nedostatečnou dokladovou inventarizací nebo nedbalostí účetní.

V praxi je častým důvodem opomíjení tvorby opravných položek, záměrné navyšování hospodářského výsledku. K tomuto kroku se společnosti uchylují například z důvodu získání bankovního úvěru. V případě společnosti Elspol, spol. s.r.o. je tento důvod stoprocentně vyloučen, protože hodnota nevytvořených účetních opravných položek je k celkovým aktivům společnosti zanedbatelná.

Analýza možné tvorby zákonných opravných položek za rok 2007

Pohledávka č. 1. - K této pohledávce není možno tvořit zákonnou opravnou položku, protože je pohledávka promlčena. Nejsou prováděny žádné úkony, které by stavěly promlčecí lhůtu. Je po splatnosti více než 4 roky.

Pohledávka č. 2. - K této pohledávce mohla účetní jednotka tvořit zákonnou opravnou položku podle § 8c) ZOR. Protože se jedná o pohledávku z obchodního styku a doba po splatnosti je delší než 12 měsíců.

Pohledávka č. 3. - K této pohledávce není možno tvořit zákonnou opravnou položku:

- podle § 8 ZOR, protože se nejedná o pohledávku za dlužníkem v insolvenčním řízení,
- podle § 8a) ZOR, protože doba po splatnosti pohledávky není delší než 6 měsíců,
- podle § 8c) ZOR, protože doba po splatnosti pohledávky není delší než 12 měsíců.

Pohledávka č. 4. - K této pohledávce mohla účetní jednotka tvořit zákonnou opravnou položku podle § 8a) ZOR, až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Tab. 4.6. Návrh na zaúčtování zákonných opravných položek v roce 2007

Číslo pohledávky	ZOP	Částka	MD	D
2.	100 %	3 874,- Kč	558	391/010
4.	20 % z rozvahové hodnoty pohledávky	20 218,- Kč	558	391/020

Zdroj: vlastní zpracování

Celková hodnota zákonných opravných položek za rok 2007 by činila 24 092,- Kč (součet částek v tabulce 4.6.). Tato hodnota by se rovnala konečnému stavu na nákladovém účtu 558. Tato částka se mohla zahrnout do nákladů vynaložených na dosažení, zajištění a udržení příjmů. Výsledek hospodaření před zdaněním za rok 2007 činil 1 555 000,- Kč. V rámci uzávěrkových úprav se k tomuto výsledku připočetla částka 116 968,- Kč, která odpovídala vytvořeným účetním opravným položkám (jedná se o daňově neúčinný náklad k výsledku hospodaření nebo-li připočitatelnou položku). Pokud by došlo k tvorbě zákonných opravných položek, tak by se k výsledku hospodaření přičetla částka 92 876,- Kč (výpočet: $116\,968 - 24\,092 = 92\,876$). Čímž by došlo ke snížení základu daně z příjmů a výše splatné daně a tím pádem by došlo ke zvýšení výsledku hospodaření. Sazba daně z příjmů právnických osob v tomto roce činila 24 %. Výpočet daňové úspory vypadá následovně, ($24\,092 \times 0.24 = 5\,782,- \text{ Kč}$).

Splatná daň z příjmů za běžnou činnost by se snížila přibližně o 5 782,- Kč. Finanční úspora na dani z příjmů právnických osob by se rovnala této finanční částce. O stejnou částku by se zvýšil výsledek hospodaření za účetní období 2007.

4.2.2.2. Rok 2008

V roce 2008 firma nevytvořila žádnou novou opravnou položku k pohledávkám. Na druhou stranu došlo k uhrazení pohledávky dlužníkem HOSPITHERM OSTRAVA s.r.o. Dlužník uhradil celkovou hodnotu závazku ve výši 17 500,- Kč, což znamenalo, že došlo k rozpuštění opravné položky a to takto:

Tab. 4.7. Rozpuštění opravné položky v roce 2008

Částka	MD	D
8 750,- Kč	391/059	559

Zdroj: vlastní zpracování

Toto zaúčtování mělo za následek snížení konečného stavu účtu 391/059 oproti roku 2007. Hodnota analytického účtu 391/059 k 31.12. 2008 činila na straně Dal 108 218,- Kč. Z toho vyplynulo, že korekce v rozvaze na řádku pohledávky z obchodních styků v roce 2008 činila 108 218,- Kč, což je částka, o kterou byla snížena celková hodnota aktiv účetní jednotky.

V tomto roce si společnost neoprávněně zvýšila výsledek hospodaření o 41 604,- Kč, protože k pohledávkám č. 5 a č. 6 uvedených v tabulce č. 4.5. stále netvořila účetní opravné položky.

Návrh na tvorbu zákonných opravných položek

Pokud by se v účetní jednotce tvořily zákonné opravné položky v roce 2007 dle uvedeného návrhu, tak by v tomto roce nebyla žádná nová možnost tvorby pro zákonné opravné položky. Vytvořené zákonné opravné položky by stále zůstávaly zaevidovány na analytických účtech 391/010 a 391/020 ve stejných sumách jako v roce předchozím.

4.2.2.3. Rok 2009

V účetní jednotce došlo v roce 2009 k výraznému nárůstu tvorby opravných položek. Hodnota opravných položek v tomto roce poprvé překročila částku jednoho milionu Kč. V tomto roce došlo poprvé k tvorbě zákonné opravné položky za dlužníkem v insolvenčním řízení. Účetní jednotka opětovně vytvořila účetní opravné položky k pohledávkám, jak tomu bylo v roce 2008. Konečný zůstatek k 31.12.2009 činil na účtu 391/059 1 159 512,- Kč. Účetní opravné položky nově vytvořené k 31.12.2009 se rovnaly částce 1 051 294,- Kč. Tvorba nových opravných položek bude ukázána v tabulce na následující stránce.

Tab. 4.8. Účetní opravné položky vytvořené v roce 2009

č.p.	Dlužník	Částka	Datum splatnosti	Po splatnosti	Druh a výše OP
1.	ALPINE a.s.	25 911,- Kč	6.3.2003	Více než 69 měsíců	ÚOP,100%
2.	HOCHTIF	1898,- Kč	11.7.2009	Více než 5 měsíců	ÚOP,50%
3.	Strnad	88 982,- Kč	5.1.2009	Více než 11 měsíců	ÚOP,100%
4.	IS s.r.o	15 693,- Kč	30.7.2002	Více než 89 měsíců	ÚOP,100%
5.	Poruba net	12 041,- Kč	16.4.2009	Více než 8 měsíců	ÚOP,100%
6.	Servis Pas.	906 769,-Kč	13.12.2008	Více než 12 měsíců	ÚOP,100%

Zdroj: vlastní zpracování

Všechny tyto opravné položky byly zaúčtovány následovně 559/391.059

Tab 4.9. Zákonné opravné položky vytvořené v roce 2009

7.	Šnapka	22 006,- Kč	16.4.2009	Více než 7 měsíců	ZOR,podle § 8 (100 %)
----	--------	-------------	-----------	-------------------	-----------------------

Zdroj: vlastní zpracování

Tato zákonná opravná položka za dlužníkem v konkurzním řízení byla zaúčtována následovně 558/391.030.

V tomto roce vytvořila účetní jednotka účetní opravné položky ke všem pohledávkám, u kterých byla jejich tvorba povolena. Z čehož vyplývá, že poprvé za sledované období došlo z hlediska tvorby opravných položek k pohledávkám k dodržení zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.

Analýza možné tvorby zákonných opravných položek za rok 2009

Pohledávka č. 1. - K této pohledávce není možno tvořit zákonnou opravnou položku, protože tato pohledávka je promlčena. Je po splatnosti více než 4 roky.

Pohledávka č. 2. - K této pohledávce není možno tvořit zákonnou opravnou položku podle § 8a) protože doba po splatnosti pohledávky nepřesáhla 6 měsíců.

Pohledávka č. 4. - Jedná se o totožný případ jako u pohledávky č. 1.

Pohledávka č. 3 a 5. - K těmto pohledávkám mohla účetní jednotka tvořit zákonnou opravnou položku podle § 8a) ZOR, až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky.

Pohledávka č. 6. - Jedná se o pohledávku za stejným dlužníkem, která se skládá ze tří neuhrazených faktur, jež mají stejné datum splatnosti.

- rozvahová hodnota faktury č. 1. je 646 845,- Kč. Rozvahová hodnota je vyšší než 200 000,- Kč a zákon neumožňuje tvorbu zákonné opravné položky, pokud ohledně těchto pohledávek nebylo zahájeno rozhodčí řízení podle zvláštního právního předpisu nebo soudní řízení a nebo správní řízení podle zvláštního právního předpisu, jehož se poplatník daně z příjmů řádně účastní.
- rozvahová hodnota faktury č. 2. je 114 702,- Kč a je tedy možno tvořit zákonnou opravnou položku podle § 8a) ZOR až do výše 20 % neuhrazené rozvahové hodnoty pohledávky
- rozvahová hodnota faktury č. 3. je 145 222,- Kč a k této pohledávce je možno tvořit zákonnou opravnou položku stejným způsobem jako u faktury č. 2.

Tab. 4.10. Návrh na zaúčtování zákonných opravných položek v roce 2009

č. p.	ZOP	Částka	MD	D
3.	20 % z 88 982	17 796,- Kč	558	391.020
5.	20 % z 12 041	2 408,- Kč	558	391.020
6a)	20 % z 114 702	22 940,- Kč	558	391.020
6b)	20 % z 145 222	29 044,- Kč	558	391.020

Zdroj: vlastní zpracování

Celková hodnota zákonných opravných položek za rok 2009 by činila 94 194,- Kč. Byla by tedy o 72 188,- Kč vyšší než hodnota skutečně zaúčtovaných zákonných opravných položek společnosti v tomto roce. Výsledek hospodaření před zdaněním za rok 2009 činil 5 386 000,- Kč. V rámci uzávěrkových úprav se k tomuto výsledku připočetla částka 1 159 512,- Kč, která odpovídala vytvořeným účetním opravným položkám. Pokud by došlo k tvorbě zákonných opravných položek, tak by se k výsledku hospodaření přičetla částka 1 087 324,- Kč (výpočet: 1 159 512 - 72 188 = 1 087 324). Sazba daně z příjmů právnických osob v tomto roce činila 20 %. Výpočet daňové úspory vypadá následovně, $(72\,188 \times 0.2 = 14\,438,- \text{ Kč})$.

Z čehož vyplynulo, že splatná daň z příjmů za běžnou činnost by se snížila přibližně o 14 438,- Kč. Finanční úspora na dani z příjmů právnických osob by se rovnala této finanční částce.

Tab. 4.11. Rozdíly v konečných stavech

Rok	2007		2008		2009	
	<i>skutečnost</i>	<i>uplatnění ZOP</i>	<i>skutečnost</i>	<i>uplatnění ZOP</i>	<i>skutečnost</i>	<i>uplatnění ZOP</i>
Účet	Částka v Kč		Částka v Kč		Částka v Kč	
558	0	24 092	0	0	22 006	94 194
559	116 968	92 876	108 218	0	1 159 512	1 087 324

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka 4.11. je uvedena, aby názorně ilustrovala rozdíly v konečných zůstatcích nákladových účtů při uplatňování pouze účetních opravných položek (skutečnost) od konečných zůstatků na nákladových účtech při uplatňování zákonných opravných položek v maximální možné výši (uplatnění ZOP).

Tabulka 4.11. nezahrnuje případné zaúčtování účetních opravných položek k pohledávkám č. 5, 6 a 7 (Tab. 4.5.), které by samozřejmě zvýšily hodnoty na účtu 559 v letech 2007 a 2008.

Zhodnocení

Z analýzy tvorby opravných položek vyplynulo, že až na jednu výjimku v roce 2009 účetní jednotka tvořila za sledované období pouze účetní opravné položky k pohledávkám. Účelem tvorby účetních opravných položek je, aby byla dodržena účetní zásada věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Tuto zásadu se nicméně v letech 2007 a 2008 účetní jednotce nepodařilo dodržet, jelikož při analýze pohledávek byly zjištěny pohledávky, ke kterým měly být vytvořeny účetní opravné položky. Vyplynulo z toho, že došlo k porušení zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Dalším výstupem této analýzy byla finanční částka 20 220,- Kč (finanční úspora na dani z příjmů v součtu v letech 2007 a 2009), o kterou si společnost mohla snížit základ daně, pokud by tvořila zákonné opravné položky k pohledávkám, ke kterým to dovoluje zákon o rezervách. Jak už se ukázalo v úvodu této kapitoly, v účetní jednotce se netvořily účetní opravné položky k dlouhodobému majetku a k zásobám.

Součástí této práce je také vnitropodniková směrnice pro tvorbu opravných položek. A pokud by čistě z teoretického hlediska nedošlo během roku 2010 k uhrazení pohledávek, ke kterým byly tvořeny opravné položky k 31.12.2009 (tab. 4.8), tak by hypotetická tvorba opravných položek k pohledávkám k 31.12.2010 v souladu s navrženou směrnicí vypadala následovně:

pohledávka č.1. – tvorba ÚOP ve 100 % výši,

pohledávka č.2. – tvorba ZOP podle § 8c),

pohledávka č.3. – společnost by měla uplatňovat nároky na zaplacení pohledávky v soudním řízení, ZOP k této pohledávce by se mohla vytvořit až do výše 50 % rozvahové hodnoty pohledávky. Přičemž pokud bychom vycházeli z předpokladu, že k této pohledávce byla v roce 2009 tvořena ZOP ve 20 % výši, tak v tomto případě je velmi důležité nejdříve nezapomenout rozpustit tuto opravnou položku. V úvahu připadá i možnost bez rozpuštění dříve vytvořené zákonné opravné položky. Za tohoto předpokladu si musí účetní jednotka dávat pozor, aby nově tvořená opravná položka byla pouze ve 30 % výši rozvahové hodnoty pohledávky,

pohledávka č.4. – tvorba ÚOP ve 100 % výši,

pohledávka č.5. – tvorba ZOP podle § 8c),

pohledávka č.6. – společnost by měla uplatňovat nároky na zaplacení všech tří pohledávek v soudním řízení, přičemž k těmto pohledávkám by se mohly vytvořit zákonné opravné položky až do výše 66 % rozvahové hodnoty z každé pohledávky. I v tomto případě je velmi důležité sledovat, zda k některé z těchto pohledávek již byla tvořená zákonná opravná položka. Pokud by byla, musí účetní jednotka postupovat stejně jako u pohledávky č. 3.

Poznámka: Tento návrh na další tvorbu opravných položek vycházel pouze z tabulky 4.8. Aby došlo k úplnému souladu s navrženou směrnicí, musely by se vzít v potaz i vytvořené a zaúčtované opravné položky k 31.12.2007 (Tab. 4.3.)

4.3. Vnitropodnikové směrnice pro tvorbu opravných položek v Elspol, spol. s r.o.

V účetní jednotce neexistuje žádná konkrétní směrnice pro tvorbu opravných položek. Smyslem navržené vnitropodnikové směrnice je, aby docházelo za všech okolností k dodržení hlavní účetní zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.

Nicméně tvorba zákonných opravných položek byla doposud v účetní jednotce až na jednu výjimku zcela opomíjená. Kdyby tomu tak nebylo, mohla společnost ušetřit určité finanční prostředky. V případě společnosti Elspol, spol. s r.o. se vzhledem k čistému zisku společnosti za analyzované období jednalo o zanedbatelnou částku, nicméně je možné, že v následujících letech by tomu tak nemuselo být. Proto by navržená směrnice pro tvorbu opravných položek také měla pomoci účetní jednotce vytvářet zákonné opravné položky ke všem pohledávkám, u kterých to umožňuje zákon o rezervách. Obsahem navržené směrnice jsou také důvody pro tvorbu opravných položek k dlouhodobému majetku a k zásobám.

Navržená směrnice je pomocným nástrojem účetní jednotky při dodržování zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Stanovuje striktní pravidla při tvorbě účetních a zákonných opravných položek k pohledávkám.

Jednatel společnosti je povinen zajistit včasné a řádné seznámení zaměstnanců s touto směrnicí a má oprávnění v některých případech vydat rozhodnutí, na základě kterého by se nepostupovalo v souladu s navrženou směrnicí.

V návrhu vnitropodnikové směrnice je především popsána analýza, která je prováděna v rámci všech pohledávek evidovaných ve společnosti.

K tvorbě opravných položek k pohledávkám dochází až po důkladně provedené dokladové inventarizaci, jejíž součástí je pečlivá analýza každé pohledávky evidované ve společnosti k datu sestavení účetní závěrky.

Analýza pohledávek se skládá z činností, jejichž výstupem je rozhodnutí o vytvoření či nevytvoření opravné položky k určité pohledávce. Pokud se dojde k závěru, že je nutné tvořit opravnou položku, tak:

- při tvorbě účetních opravných položek k pohledávkám se jejich výše stanoví podle doby po splatnosti pohledávky,
- při tvorbě zákonných opravných položek k pohledávkám se postupuje podle zákona o rezervách a uplatňují se v maximální možné výši stanovené v tomto zákoně.

Jednatel účetní jednotky dostává jednou týdně soupis neuhrazených pohledávek. V případě neuhrazení pohledávky v době splatnosti jednatel v nejbližší možné době osobně kontaktuje dlužníka. Pokud s dlužníkem vyjedná například odklad platby nebo splátkový kalendář, musí o této změně informovat účetní oddělení. Postup v situaci, kdy dlužník nespolupracuje nebo je zjevné, že nebude moci z určitého důvodu zaplatit, je uveden ve směrnici.

5. Závěr

V práci jsem se zabýval problematikou opravných položek v účetnictví. I když laikovi by se mohlo zdát, že k tvorbě opravných položek v účetních jednotkách nedochází příliš často, tak v některých podnicích je tomu zcela opačně. Především u velkých společností mohou účetní opravné položky velmi významnou měrou snižovat hodnotu jejich celkových aktiv. Podle mého názoru v posledních dvou letech bylo mnoho účetních jednotek nuceno účtovat o opravných položkách v mnohem větší míře, než v letech minulých. Celosvětová finanční krize zapříčinila, že velké množství podniků se dostalo do platební neschopnosti. Z toho vyplynulo, že účetní jednotky (v pozici věřitele) evidovaly k rozvahovým dnům na straně aktiv pohledávky za dlužníky, které jim k datu sestavení účetní závěrky nebyly uhrazeny. V této situaci dochází v účetní jednotce k nadhodnocování majetku (aktiv) a tedy k porušování hlavní účetní zásady věrného a poctivého zobrazení skutečnosti. Účetní jednotky musí k těmto pohledávkám vytvořit opravné položky, aby si neprávem nenadhodnocovaly účetní výsledek hospodaření a hlavně, aby dodržely zmíněnou zásadu věrného a poctivého zobrazení skutečnosti.

V praktické části bylo ukázáno účtování o opravných položkách v podmínkách konkrétní účetní jednotky a byla provedena analýza tvorby opravných položek v této účetní jednotce. Na základě provedené analýzy bylo zjištěno několik pochybení, která nebyla v souladu se zákonem o účetnictví, a také byl proveden návrh na tvorbu zákonných opravných položek s následným návrhem na zaúčtování. Aby se v budoucnosti zabránilo těmto pochybením, rozhodl jsem se pro firmu Elspol, spol. s r.o. navrhnout vnitropodnikovou směrnici pro tvorbu opravných položek. Tato směrnice obsahuje výčet všech pravidel, kterými se musí řídit všichni pracovníci společnosti. Význam navržené směrnice spočívá v zajištění stejného postupu při tvorbě opravných položek.

Pevně doufám, že zejména praktická část této práce pomůže Elspol, spol. s r.o. odstranit některé nedostatky, které vyplynuly z tvorby opravných položek k pohledávkám.

Při zpracování této práce jsem čerpal především ze zákonů, které souvisejí s opravnými položkami. Dále jsem čerpal z odborné účetní literatury a také z článků na internetu. V neposlední řadě mi velmi pomohli zástupci společnosti Elspol, spol. s r.o., kteří mi hlavně poskytli téměř všechny potřebné podklady k vypracování praktické části této bakalářské práce.

Seznam použité literatury

- BAŘINOVÁ, D.; VOZNÁKOVÁ, I. Pohledávky - právně - daňově - účetně. 3. vyd. Praha: Grada Publishing, 2007. 136 s. ISBN 978-80-247-1816-3.
- BRYCHTA, I.; MACHÁČEK, I.; DĚRGEL, M. Daň z příjmů 2010. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 620 s. ISBN 978-80-7357-528-1.
- BŘEZINOVÁ HANA. Ekonomické aspekty insolvenčního zákona. 1. vyd. Praha: Bova Polygon, 2009. 200 s. ISBN 978-80-7273-159-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Abeceda účetnictví pro podnikatele 2010. 8. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 440 s. ISBN 978-80-7263-598-6.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Podvojně účetnictví 2008. 8. vyd. Praha: Grada Publishing, 2008. 572 s. ISBN 978-80-247-2573-4.
- KOLEKTIV AUTORŮ. Účetnictví podnikatelů 2010. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010. 692 s. ISBN 978-80-7357-526-7, s. 179.
- RYNEŠ, P. Podvojně účetnictví a účetní závěrka 2010. 10. vyd. Olomouc: ANAG, 2010. 992 s. ISBN 978-80-7263-580-1.
- SOTONA MILAN. Vnitropodnikové směrnice 2006. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2006. 176 s. ISBN 80-251-0924-0.
- Zákon č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 593/1992 Sb., o rezervách pro zjištění základu daně z příjmů.
- Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů.
- Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení.

Internetové zdroje

- KODAP GROUP. *Vytváření opravných položek k pohledávkám je zase přísnější*. [online]. Poslední aktualizace 2008 [cit. 2008-04-29]. Dostupné z WWW <<http://www.kodap.cz/cz/periodika/kodap-vas-pritel/vytvareni-opravnych-polozek-k-pohledavkam-je-zase-prisnejsi.html>>.
- SOUKUPOVÁ, KLÁRA. *Neuhrazené pohledávky v účetnictví* [online]. Poslední aktualizace 2008 [cit. 2008-07-03]. Dostupné z WWW <<http://www.podnikatel.cz/clanky/neuhrazene-pohledavky-v-ucetnictvi/>>.
- ŠAMŠULOVÁ, EVA. *Opravné položky k pohledávkám* [online]. Poslední aktualizace 2008 [cit. 2008-04-09]. Dostupný z WWW: <<http://www.accontes.cz/opravne-polozky-k-pohledavkam>>.

Seznam zkratek

č. – číslo

ČÚS – český účetní standard

mil. - milión

Kč – české koruny

OP – opravná položka

p. - pohledávka

tis.- tisíc

ZOP – zákonná opravná položka

ZOR – zákon o rezervách

Prohlášení o využití výsledků bakalářské práce

Prohlašuji, že

- jsem byl(a) seznámen(a) s tím, že na mou diplomovou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. – autorský zákon, zejména § 35 – užití díla v rámci občanských a náboženských obřadů, v rámci školních představení a užití díla školního a § 60 – školní dílo;
- beru na vědomí, že Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava (dále jen VŠB-TUO) má právo nevýdělečně, ke své vnitřní potřebě, bakalářskou práci užít (§ 35 odst. 3);
- souhlasím s tím, že bakalářská práce bude v elektronické podobě archivována v Ústřední knihovně VŠB-TUO a jeden výtisk bude uložen u vedoucího bakalářské práce. Souhlasím s tím, že bibliografické údaje o bakalářské práci budou zveřejněny v informačním systému VŠB-TUO;
- bylo sjednáno, že s VŠB-TUO, v případě zájmu z její strany, uzavřu licenční smlouvu s oprávněním užít dílo v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- bylo sjednáno, že užít své dílo, bakalářskou práci, nebo poskytnout licenci k jejímu využití mohu jen se souhlasem VŠB-TUO, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly VŠB-TUO na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše).

V Ostravě dne 10. 5. 2011

Adam Repák

jméno a příjmení studenta

Adresa trvalého pobytu studenta:

Lechowiczova 13

702 00 Ostrava